

просторових змінах властивостей об'єкту пізнання. Тому що саме простір виконує найважливішу функцію – сприяє упорядкуванню та організації всіх елементів відносно точки зору та лінії горизонту. Викладене вище дає змогу зробити **висновок** - задачею простору в реалістичному зображенні є створення просторової єдності, яка відповідає зоровому сприйняттю людини.

Перспективи подальших розробок. Подальші дослідження плануються провести в напрямку більш досконалого вивчення проблеми простору і його зображення в реалістичному малюнку та живописі, а саме виділити компоненти простору та встановити взаємозв'язок між його елементами.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Луизов, А. В. Цвет и свет [Текст] / А. В. Луизов. — Л. : Энергоатомиздат, Ленингр. отд-ние, 1989. — 256 с.: ил.
2. Макарова, М. Н. Перспектива [Текст] : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по худож.-граф. спец / М. Н. Макарова. — М. : Просвещение, 1989. — 191 с. : ил.
3. Чистяков, П. П. Письма. Записные книжки. Воспоминания 1832—1919 [Текст] / П. П. Чистяков ; сост. Э. Белютин, Н. Молева. — М.: Искусство, 1953. — 590 с.
4. Цойгнер, Г. Учение о цвете [Текст] : попул. очерки / Г. Цойгнер ; пер. с нем. Э. Н. Зеликина ; ред. Г. Г. Борис. — М. : Стройиздат, 1971. — 159 с. : ил.
5. Языкова, И. К. Богословие иконы (учебное пособие) / И. К. Языкова. — М. : Издательство Общедоступного Православного Университета, 1995. — 212 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Подволоцька Олена Станіславівна - аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка.

Коло наукових інтересів: розвиток просторового мислення на заняттях з академічного малюнку та живопису.

УДК 378.4 (73) : 81

МОВНА ОСВІТА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА. ДО ПИТАННЯ ДЕФІНІЦІЙ МОВНОЇ ОСВІТИ ТА ЛІНГВІСТИКИ

Наталія ПОДОЛЯНСЬКА-КАЛЬКО (Черкаси)

Постановка проблеми. Тенденції глобалізації розвитку сучасного суспільства висувають нові вимоги перед освітою, яка відіграє вагомую роль у становленні молодої людини. Україна є багатонаціональною і полікультурною державою, тому, як зазначено в Концепції мовної освіти

в Україні, виховання її громадян у «природовідповідному середовищі національної культури» набуває особливого значення. «Усе це потребує оновлення методології та змісту освіти загалом, і мовної зокрема» [10]. Проте, існують певні суперечності у визначеннях і сутності понять мовної освіти, лінгвістики та філології українською і англійською мовами.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Порівняльним аналізом основних дефініцій у своїх дослідженнях займаються О. Зіноватна, О. Ковтун, В. Корнієнко та інші. Проблема сутності провідних дефініцій висвітлена також у роботах А. Білецького, С. Єрмоленка, О. Ковтун, М. Кочерган, О. Кузнецової, О. Селіванової та інших.

Мета статті полягає у необхідності розмежувати зміст понять «філологія» і «лінгвістика», визначити сутність мовної освіти та встановити її зв'язок з лінгвістикою.

Виклад основного матеріалу. Мовна освіта (МО) загалом і вивчення іноземної мови зокрема – доволі вагомий фактор формування особистості, це складова частина освітньої політики держави в умовах гуманізації та гуманітаризації галузі освіти, це базовий компонент розвитку особистості на рівнях як шкільної, так і вищої освіти. МО забезпечує навчання мовам як способу пізнання, дослідження і розуміння навколишнього світу та як засобу спілкування внаслідок формування комунікативної компетенції, яка охоплює мовну, мовленнєву і соціокультурну компетенції. Таким чином, мовна освіта виконує низку функцій: комунікативну, виховну, освітню, навчальну і розвивальну [7]. Зазначимо, що навчальні заклади, основним предметом яких є вивчення мов, у вузькому значенні називаються лінгвістичними, а в широкому – філологічними. Отже, філологія має тісний взаємозв'язок з лінгвістикою.

Основним визначенням терміну «лінгвістика» (франц. *linguistique*, від лат. *lingua* – мова) є наука про мову, тобто мовознавство. Лінгвістика входить до складу філології, яка являє собою «співдружність гуманітарних дисциплін – лінгвістичних, літературознавчих, історичних та інших, що вивчають історію і з'ясовують сутність духовної культури людства через мовний і стилістичний аналіз письмових текстів. Текст у всій сукупності своїх внутрішніх аспектів і зовнішніх зв'язків – вихідна реальність філології. Зосереджуючись на тексті, створюючи до нього службовий «коментар» (найбільш давня форма і класичний прототип філологічної праці), філологія вбирає в себе всю глибину людського буття, перш за все, духовного» [8]. Отже, внутрішня структура філології – двополярна. «На одному полюсі – найскромніша служба «при» тексті, що не припускає відходу від його конкретики; на іншому – універсальність, межі якої попередньо неможливо окреслити. В ідеалі

філолог має знати буквально все – оскільки все може в принципі знадобитися для пояснення того чи іншого тексту» [4].

Проаналізуємо визначення терміна «лінгвістика» і його аналога англійською мовою «*linguistics*». У сучасних вітчизняних наукових джерелах зазначається, що «мовознавство (лінгвістика) — це наука про мову в усій складності її прояву [11, 5]; природну людську мову взагалі та про всі мови світу як індивідуальних її представників» [6, 7]. Мовознавство належить до гуманітарних наук. Воно є розділом культурології (поряд з літературознавством і мистецтвознавством) і філології (поряд з літературознавством). Мовознавство є також галуззю семіотики (науки про знаки) [1]. Лінгвістика як окрема дисципліна сформувалася в середині XIX століття. У сучасній електронній вільній енциклопедії зазначено, що «мовознавство — наука про мову взагалі та окремі мови світу як її індивідуальні представники» [2]. Сучасний Оксфордський американський словник визначає термін «*linguistics*» як наукове дослідження мови та її структури, тобто вивчення її морфології, синтаксису, фонетики і семантики. Окремими галузями лінгвістики є соціолінгвістика, діалектологія, психолінгвістика, комп'ютерна, історично-порівняльна, теоретична та прикладна [13]. У провідному британському словнику з мовної освіти та прикладної лінгвістики «*linguistics*» визначається як «наукова галузь про мову як систему людської комунікації. Лінгвістика включає багато різних підходів до вивчення мови і багато різних сфер дослідження...» [12, 343].

У сфері лінгвістики освіти можна умовно поділити на такі основні напрями як перекладознавство, підготовка вчителів шкіл і викладачів ВНЗ та спеціальності, пов'язані з суспільними комунікаціями («Теоретична і прикладна лінгвістика», «Інтелектуальні системи» тощо) [4]. Однією з основних тенденцій сучасної науки є інтеграція різних наукових галузей і, як результат, виникнення на їх межі нових дисциплін. «Деякі спеціалізовані галузі лінгвістики розвинулись у поєднанні з іншими дисциплінами, наприклад, прикладна лінгвістика, антропологічна лінгвістика, психолінгвістика, судова лінгвістика» [12, 344]. Сучасне суспільство потребує кваліфікованих кадрів «інтегрального типу». У світі зростає попит на фахівців із професійним рівнем знання як іноземних мов, так і новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій. Саме цим займаються фахівці галузі «Прикладна лінгвістика».

Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів визначає термін «прикладна лінгвістика» як «розділ мовознавства, пов'язаний із практичним розв'язанням питань застосування мови: створенні систем транскрипції усної мови, транслітерації іншомовних слів, систем стенографії; стандартизація термінології; створення штучних мов, авто-

мативованих систем інформаційного пошуку; розроблення методів автоматичного анотування, реферування, машинного перекладу; створення синтезаторів мови» [3]. Тобто це лінгвістична галузь, що займається практичним застосуванням досягнень теорії мови в різних сферах діяльності людини, пов'язаних з використанням мови. У провідному британському словнику з мовної освіти та прикладної лінгвістики дається два визначення терміну «applied linguistics» («прикладна лінгвістика»). По-перше, «прикладна лінгвістика» визначається як «наука про навчання і вивчення другої або іноземної мови». По-друге, як «наука про мову і мовознавство стосовно практичних проблем, таких як лексикографія, переклад, патологія мовлення тощо» [12, 29]. Прикладна лінгвістика використовує інформацію із соціології, психології, антропології і теорію лінгвістики з метою розроблення власних теоретичних моделей мови і застосування мови. Отримана інформація і теоретичні дані застосовуються у практичних сферах, таких як розробка планів, програм і розкладу з курсів мовної освіти, мовленнєва терапія, стилістика тощо.

Неможливим є практичне використання мов без урахування особливостей мовної комунікації, складовими якої є «мовець, адресат, повідомлення, контекст, специфіка контакту і код (засоби повідомлення)» [4]. Процеси мовного спілкування вивчаються в межах комунікативної лінгвістики.

Мова є соціальним явищем і тісно взаємодіє з суспільством: стан і розвиток мови зумовлюються соціально-політичними процесами в державі, і в той же час мова здатна впливати на ситуацію в суспільстві. Це зумовило участь прикладної лінгвістики у мовній політиці кожної держави. Завданнями даного напрямку мовознавства є розробка алфавіту, принципів орфографії; вибір і затвердження державної мови; визначення місця і ролі інших мов стосовно державної мови; ліквідація неписьменності тощо.

Слід звернути особливу увагу на такий напрям прикладної лінгвістики як лінгводидактика мов. Вона займається проблемами використання природних мов (як рідної, так і іноземних) у процесі людського спілкування. Вона є також розділом педагогіки, що розробляє теорію освіти, навчання й виховання. Хоч цей термін з'явився в 70-х рр. ХХ століття завдяки російському вченому М. Шанському, в Україні лінгводидактика (методика навчання мови) як наука розвивається вже понад сто років і займається проблемами письма (графіка), методики навчання мовам (рідній та іноземним), орфографії, пунктуації, мовної культури тощо. У трактуванні українських методистів лінгводидактика – «термін, що вживається на позначення функціональної частини методики, в якій досліджуються закономірності

засвоєння мови, розв'язуються питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, вивчаються труднощі засвоєння мовного матеріалу та їх причини, визначаються принципи і методи навчання, шляхи і засоби формування комунікативної компетенції» [9, 7]. Цей напрям має також назву конкретного мовознавства, наприклад «русистика», «україністика», тобто мовознавства, що вивчає окремі мови [5, 426].

Зазначимо, що для поняття «мовна освіта» в науковій літературі англійською мовою існує 2 терміни – «*language acquisition*» і «*language learning*». Окремі теоретики вважають ці терміни синонімами. Але більшість науковців Сполучених Штатів і Великобританії розрізняють ці терміни. «*Language acquisition*» – дослівно «оволодіння мовою» – застосовується переважно стосовно вивчення першої, найчастіше рідної, мови, рідше стосовно несвідомого процесу засвоєння мовних правил, що є «результатом безпосереднього спілкування..., коли увага суб'єкта зосереджена більше на значенні, ніж на формі, що зазвичай відбувається при вивченні другої мови». Термін «*language learning*» – дослівно «вивчення мови» – означає свідомий процес, що передбачає вивчення точних правил мови і контроль застосування знань, умінь і навичок, що є типовим у контексті вивчення іноземної мови у навчальному закладі [12, 312]. Термін «*first language*» (дослівно з англ. – «перша мова») вживається, в основному, для позначення рідної мови. Однак, у багатомовному суспільстві, де дитина може поступово перейти до вживання іншої, нерідної мови як основного засобу комунікації (наприклад, через вплив мови, якою викладають у навчальних закладах), цей термін може застосовуватися до мови, якою дитині найбільш зручно спілкуватися [12, 221]. Наприклад, у США для більшості дітей іммігрантів другого і третього покоління англійська стає першою мовою. Термін «*second language*» (дослівно з англ. – «друга мова») в широкому значенні позначає будь-яку іншу мову, яку вивчають після оволодіння рідною мовою. Однак, багато науковців розрізняють поняття «друга мова» та «іноземна мова». У вузькому значенні термін «друга мова» стосується мови, яка відіграє важливу роль у певній країні чи регіоні, хоч вона може бути нерідною для багатьох її громадян. Наприклад, неангломовне населення Сполучених Штатів вивчає англійську як другу (а не як іноземну) мову, а українська мова є другою для резидентів України, що належать до етнічних меншин. Англійська є також другою мовою для багатьох людей у таких країнах, як Нігерія, Індія, Сінгапур та Філіппіни, тому що вона виконує багато важливих функцій у цих країнах (освітню і урядову діяльність включно), і вивчення англійської в цьому контексті є необхідною умовою майбутнього успіху [12, 514]. Термін «*foreign language*» (з англ. – «іноземна мова») вживається для позначення

мови, що не є рідною для більшості населення певної країни чи регіону, не використовується як засіб викладання в школах, засіб масової інформації та урядового спілкування. Іноземні мови, зазвичай, вивчають у навчальних закладах, починаючи зі школи [12, 224].

Зазначені напрями мовної освіти не становлять кінцевого закритого списку, адже постійний розвиток науково-технічного прогресу зумовлює появу нових сфер практичного застосування мови.

Висновки. Отже, філологія – це сукупність гуманітарних дисциплін (лінгвістичних, літературознавчих, історичних та інших), тобто філологія вивчає не лише певну мову, а й культуру, літературу, історію держави та її народу. Лінгвістика – це наука про мову, її фонетику, граматику, лексичний склад, особливості мовлення тощо.

Філологія та мовознавство тісно пов'язані з такими науками як філософія, психологія, історія тощо, оскільки вони є джерелом знання про термінологію кожної науки. Характерною рисою розвитку лінгвістичних досліджень сучасності є міждисциплінарна взаємодія, що зумовило розвиток комплексних наук, таких як комп'ютерна лінгвістика, математична лінгвістика, нейролінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика тощо.

Прикладна лінгвістика є одним із розділів мовознавства, що займається практичним застосуванням досягнень теорії мови в різних сферах діяльності людини, пов'язаних з використанням мови. На Заході аналог терміна «прикладна лінгвістика» (англ. applied linguistics) використовується переважно для позначення теорії та практики викладання іноземних мов, включаючи методику, особливості опису граматики для навчальних цілей тощо.

Мовна освіта є галуззю прикладної лінгвістики, що передбачає вивчення рідної мови, другої мови та іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К., «АртЕк», 1996. – 224 с.
2. Вікіпедія, вільна енциклопедія – [Електронний ресурс] / Режим доступу до енци. : <http://uk.wikipedia.org>
3. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. — К.: Либідь, 2001.
4. Корнієнко В. В. Розвиток прикладної лінгвістики у контексті інтеграції наукових галузей // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – 2011. – Вип. 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2011_5/zmist.html
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2003. – 464 с.

6. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: Видавничий центр «Академія», 2005. — 368 с.
7. Кузнецова О. Ю. Розвиток мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини XX ст.: дисертація д-ра пед. наук: 13.00.01 / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - X., 2003.
8. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева, — М.: Сов. энциклопедия, 1990. — 685 с.
9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / За ред. І. М. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2009.
10. Проект концепції мовної освіти України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://mon.gov.ua>
11. Удовиченко Г. М. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних учень. — К., «Вища школа», 1980. - 216 с.
12. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / Jack C. Richards and Richard Schmidt. – Fourth edition. – Great Britain, Pearson Education Limited, 2010. – 644 p.
13. New Oxford American Dictionary/ [man. ed. Erin McKean]. – 2nd edition. – USA, Oxford University Press, 2005 - 2096 p.
14. Wikipedia, the free encyclopedia – [Електронний ресурс] / Режим доступу до енци. : <http://en.wikipedia.org>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Подольнянська-Калько Наталія Олегівна – аспірант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Коло наукових інтересів: дослідження дидактичних особливостей мовної освіти.

УДК 372.881.1

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH FOREIGN PHONETIC COMPETENCE SKILLS OF THE FIRST YEAR STUDENTS-PHILOLOGISTS

Victoria POLSHCHUKOVA, Ilona BOBER (Kremenchug)

Mastering the pronunciation norm of the foreign language is one of the main conditions for conducting effective cross cultural communication. At the same time correct phonetic expression of the speech enables the speaker not only render the contents of the utterance but his own attitude to the subject of conversation. The significance of correct pronunciation grows considerably when we mean the level of acquired phonetic skills and knowledge during the studies and their further usage while communicating with native speakers.